

Esej o Sv. Duhu

Sveti Duh Kristusov namestnik na zemlji

III - Sveti Duh posrednik Kristusovega duhovniškega udejstvovanja

B - Posredništvo Svetega Duha pri posvečevanju po zakramentih

nadaljevanje

4 - Poslanstvo zakoncev

Novi *Katekizem* naglasa, da Cerkev vzhodnega in zahodnega obreda sledita glede delivcev zakramenta svetega zakona dvoje različnih izročil (prim. *Katekizem katoliške Cerkve*, Ljubljana 1993, št. 1623:

“V latinski Cerkev velja načelo, da si ženina in nevesta kot delivca Kristusove milosti medsebojno podelita zakrament zakona, ko pred Cerkvijo izrazita svojo privolitev. V vzhodnih liturgijah je delivec zakramenta (imenovanega “kronanje”) duhovnik ali škof, ki potem, ko je sprejel medsebojno privolitev poročencev, okrona zaporedoma ženina in nevesto v znamenje zakonske zaveze”.

Ta različnost se odraža tudi v Rimu, kjer se mladi katoliški zaročenci raje poročajo v grški opatiji sv. Nila, kakor v domačih župnijah, prav zaradi obreda “kronanja”.

Da bi odpravili to needinost in druge nejasnosti glede zakramenta svetega zakona,* so teologi na 2. vatikanskem koncilu uspeli škofo pripraviti do tega, da so se zavzeli za to, da se poročni obred rimskega obrednika tako spremeni in obogati, “da bo jasneje označeval milost zakramenta in poudaril naloge zakoncev” in da naj se “poroka redno obhaja med mašo” **. V 11. členu dogmatične konstitucije o Cerkvii so nato škofo v nasprotju z zastarelim vidikom poroke kot juridične pogodbe poudarili cerkvenostni vidik zakonske zveze in prikazali, kako se svečeništvo vernikov izraža v zakramentu svetega zakona, ter s prispodobo družine kot domače Cerkve dali vedeti, kako je zakrament svetega zakona

naravnani na posebno poslanstvo ***. V Pastoralni konstituciji o Cerkvi v sedanjem svetu se je potem cerkveni zbor znova povrnil k vprašanju o prvotnem dostojanstvu zakona in družine v današnjem svetu ****.

* O tem kritično Adrien Nocent OSB *Le rituel de mariage depuis Vatican II*, v zborniku *La celebrazione cristiana del matrimonio. Simboli e testi*. Atti del II congresso internazionale di Liturgia, Roma, 27-31 maggio 1985 (Analecta liturgica, 11) Roma 1986, 129-144; Alois Müller *Die liturgische Feier der Eheschließung: Probleme heutiger Theologie und Pastoral*, v istem zborniku str. 163-214.

** 2. vatikanski koncil, *Konstitucija o svetem bogoslužju*, člen 77-78 (Koncilski odloki, 81).

*** 2. vatikanski koncil, *Dogmatična konstitucija o Cerkvi*, člen 11 (Koncilski odloki, 141).

**** 2. vatikanski koncil, *Pastoralna konstitucija o Cerkvi v današnjem svetu*, Člen 47-50 (Koncilski odloki, 615-620).

Ko se je nekaj let pozneje pripravljala novi rimski obrednik svetega zakona, so visoki vatikanski prelati pričakovali, da bo papež, kakor že pri zakramentu duhovniškega posvečenja, tudi za zakrament poroke objavil odlok o njegovi ustavni spremembi. Ker se pa to ni zgodilo, so cerkveni pravniki bili prisiljeni, da v obredniku ohranijo tradicionalne poteze tega zakramenta*. Zato prof. Oražem upravičeno trdi: "Žal moramo reči, da je v novem obredniku svetega zakona pnevmatološka razsežnost tega zakramenta v celoti pozabljena" **.

* Prim. Rimski obrednik, *Sveti zakon*, Ljubljana 1970,5.

** Oražem, *Obdarjeni s Sv. Duhom*, str. 145.

K sreči so visoki prelati obredne kongregacije dali široka pooblastila krajevnim škofovskim konferencam, da novi rimski obrednik "prilagodijo navadam in potrebam posameznih pokrajin", da "besedila prilagodijo in dopolnijo" ali dodajo "še druga besedila iste vrste" (*Sveti zakon*, 7). Evropske škofovske konference se teh pooblastil niso dosti posluževale, posebno italijanske ne, ker v Italiji država še vedno pooblašča duhovnike, da izvršujejo pri poroki službo notarja. Naša slovenska škofovska konferenca pa bi z malo dobre volje lahko uvedla nekaj malih sprememb, ki bi nas privedle do edinosti z vzhodnimi brati ne samo v besedah ampak tudi v dejanjih.

Kakor je znano, se z obredom svete poroke že od nekdaj bavijo ne samo pravniki, ampak tudi liturgisti in dogmatiki. Vendar so pravniki pristojni samo za pravilnost in učinkovitost zunanjih dejanj, ne pa za njihovo dogmatsko vrednost. Ko torej

trdijo, da je vsaka veljavna zakonska pogodba hkrati tudi zakrament, ki daje zakonu posebno trdnost, to oni priznavajo kot drugod dokazano dejstvo (prim. *Zakonik cerkvenega prava*, kan. 1055-1056).

Na dogmatično zakramentalnost svetega zakona pa opozarja novi *Katekizem katoliške Cerkve*, št. 1656, ko trdi, da "2. vatikanski koncil poimenuje družino s starim izrazom *ecclesia domestica* - domača cerkev. V krogu družine so starši svojim otrokom z besedo in zgledom prvi oznanjevalci vere in gojiti morajo v vsakem njegov lastni poklic, posebno skrbno pa sveti poklic" (prim. 2. vat. koncil, *Dogm. konst o Cerkvi*, čl. 11):

Lepo to osvetljuje p. Franc Cerar v misli za nedeljo sv. Družine 28. decembra 2003: »Vrednota družine je oblikovanje otroka za poslanstvo, ki ga bo prevzel v družbi, ko odraste. To poslanstvo sicer prihaja od Boga: 'Nista vedela, da moram biti v tem, kar je mojega Očeta?'. Toda 12 let prej se je Otrok, ki je to povedal, na svoje poslanstvo pripravljaj v družini. Tudi pozneje se je vrnil vanjo ter v njej 'napredoval v modrosti, starosti in milosti pri Bogu in pri ljudeh'. Šele potem ga je prevzel in uspešno dovršil.«

Da pa postane novi družinski dom prava podružnica župnijske cerkve, prava skupnost milosti in molitve, šola človeških kreposti in krščanske ljubezni, morajo krščanski zakonci pri obredu svete poroke prejeti posebno poslanstvo, ki ga veljavno podeljuje samo škof ali župnik in si ga ne moreta zaročenca sama medsebojno podeliti. Zato bi moral tudi v latinski Cerkvi biti delivec zakramenta svete poroke škof ali od njega pooblaščen duhovnik.

Prvo malo spremembo bi torej škofje slovenske konference lahko uvedli po izraženi privolitvi v zakon pri ovijanju rok novoporočencev s štolo, kar so slovenski škofje privzeli iz starega oglejskega obreda.* Besede, ki jih pri tem duhovnik izgovarja, odsevajo samo pravni, zunanji vidik cerkvene potrditve: "Gospod Bog naj dobrotljivo potrdi to vajino privolitev, ki stajo izrazila vpričo Cerkve, in naj v vama dopolni svoj blagoslov". Toda če malo pomislimo, da je štola znamenje duhovniške službe, bi lahko v ovijanju rok novoporočencev videli tudi gesto polaganja rok, s katero duhovnik podeljuje posebno poslanstvo in izraža željo, da bi mu novoporočenca pomagala pri gradnji in rasti župnijskega občestva. Seveda bi bilo dobro, da to izrazi tudi z besedami, kot na primer: "Gospod Bog naj dobrotljivo potrdi to vajino privolitev, ki sta jo izrazila vpričo Cerkve, in naj vaju podpira z obilico svojih milosti pri gradnji domače cerkve". Pri tem bi držal

položeno svojo desnico na ovitih rokah. Kjer pa nočejo sprejeti obreda ovijanja rok s stolo, je dovolj, da duhovnik stegne svojo roko nad novoporočencema, in obenem izrazi, da jima poverja poslanstvo gradnje domače cerkve.

* Prim. stari Obrednik oglejske cerkve iz leta 1575 pri Petru Daquino, *Storia del matrimonio cristiano alla luce della Bibbia*, I, Torino 1988, p. 39; Agenda Paderborn., iz leta 1602 (izd. Joseph Freisen, *Das Ehe-schließungsrecht [...] in geschichtlicher Entwicklung, mit Abdruck vieler alten Urkunden dargestellt*, Paderborn 1918,38): »Deinde sacerdos partem stolae manibus illorum circumvolat et dicat: 'Ideo matrimonium per vos contractum confirmo, ratifico et benedico in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti'«; prav tako Agenda colon., iz leta 1673 (Freisen, 39). - V tekstih je govor o mašni štoli, ne o kakšni drugi štoli, kot namiguje slovenski obrednik št. 26 in 46.

Drugo malo spremembo bi lahko uvedli pri prošnjah za vse potrebe (št. 29, str.12), pri zadnji prošnji: »Daj, da bosta [novoporočenca] pričevalca tvoje neskončne ljubezni pri gradnji domače cerkve in župnijskega občestva.«

Tretjo malo spremembo bi moral duhovnik uvesti pri svojem nagovoru po evangeliju, ko bi omenjal "milost zakramenta" in vzvišeno poslanstvo zakoncev. Tu bi mu prav prišlo, kar piše *Katekizem katoliške Cerkve*, št. 1657-1658: »Družina je prva šola krščanskega življenja in šola za bogatitev človečnosti. Tu se človek nauči vztrajnosti in veselja do dela, bratske ljubezni in velikodušnega odpuščanja, tudi večkratnega, in zlasti češčenja Boga z molitvijo in darovanjem svojega življenja. Treba je spomniti še na nekatere ljudi, ki so zaradi konkretnih razmer, v katerih morajo živeti [...] posebno blizu Jezusovemu srcu in torej zaslužijo naklonjenost in gorečo skrb Cerkve [...] Vsem tem je treba odpreti vrata družin, 'domačih cerkva' in velike družine, ki je Cerkev.«

5 - Poslanstvo bolnikov

O tem zakramentu beremo v Svetem pismu (Jakob 5, 14-15): "Če je kdo med vami bolan, naj pokliče starešine Cerkve in naj nad njim molijo ter ga v Gospodovem imenu pomazilijo z oljem. In molitev vere bo rešila bolnika in Gospod ga bo obudil; če je storil grehe, mu bodo odpuščeni". Ker je to naročilo bilo pisano ob koncu I. stoletja v judovski krščanski skupnosti⁶⁹, odraža mišljenje apostola Jakoba (ki je umrl že leta 62), ki ga lahko tako razvežemo: kadar en član skupnosti zboli, morajo njegovi domači poklicati "starešine", to je "pastirje" in "evangeliste" (prim. Ef 4,11), ki naj molijo zanj, po vsej verjetnosti s stegnjenimi rokami, med tem ko eden od njih mazil bolnika z oljem. Tako molitev kakor maziljenje se vršita

“v imenu Gospodovem”, po Gospodovi zapovedi. Če je bil bolnik v smrtni nevarnosti, je moral v judovski skupnosti prositi vse navzoče, da mu odpustijo vse žalitve in krivice, kar se je ohranilo tudi v skupnostih spreobrnjenih judov. Pastirji so morali moliti v “veri”: njihovi molitvi je Sveti Duh dajal gotovost odrešenja (prim. Rim 8, 16-17).

* Glej Hermann L. Strack - Paul Billerbeck, *Kommentar zum N. Testament aus Talmud und Midrasch*, IV/1, München 1956, str. 573-578; Joseph Chaine, *L'Épître de S. Jacques* (Études bibliques), Paris 1927, str. 128-133.

Po tem svetopisemskem poročilu je bila v ospredju molitev, maziljenje v ozadju. Tekom stoletij so pa teologi začeli posvečevati vse večjo pozornost maziljenju. Ker se je tudi podeljevalo bolj in bolj izključno tistim, ki so bili na tem, da umrejo, je dobilo ime “poslednje maziljenje”.* Šele na 2. vatikanskem koncilu so škofje znova vzpostavili svetopisemsko razmerje: »S svetim bolniškim maziljenjem in z molitvijo duhovnikov vsa Cerkev bolnike priporoča trpečemu in poveličanemu Gospodu, naj jim polajša (njihove bolečine) in jih reši (prim. Jak 5,14-16);« povrh pa so škofje dodali nov, izredno važen element za boljše ovrednotenje tega zakramenta: »celo spodbuja jih, naj prispevajo svoj delež k blagru Božjega ljudstva tako, da se svobodno zedinjajo s Kristusovim trpljenjem in njegovo smrtjo (prim. Rim 8, 17; Kol 1, 24; 2 Tim 2, 11-12; 1 Pt 4, 13).«**

* Glej npr. Katoliški katekizem, Ljubljana 1922, str. 169-170; Korošak, *Lo Spirito S. e i sacramenti*, str. 62-67.

** 2. vat. koncil, *Dogm. konst. o Cerkvi*, čl. 11 (Koncilski odloki str.141). *Katekizem katoliške Cerkve* št. 1499 postavlja ta odstavek na čelo svoje predstavitve o bolniškem “maziljenju”.

Kongregacija za Bogoslužje je potem v navodilih za podeljevanje tega zakramenta dne 7. decembra 1972 skušala odvzeti maziljenju čar magične učinkovitosti, in ga približati zakramentalu. Tako je dovolila, da olje za maziljenje lahko blagoslovi vsak duhovnik in ne samo škof (Rimski Obrednik, *Bolniško maziljenje*, predhodna navodila št. 8 in 21), da ni potrebno, da bi se uporabljalo oljčno olje, kakor doslej, ampak je dobro tudi drugo rastlinsko olje, ki ga lahko pripravijo sami “bolnikovi domači v primerni posodici” (Obrednik št. 20 in 22); da samo po sebi ni treba bolnika maziliti na več krajih, ampak je dovolj maziljenje na čelu (Obrednik št. 23). Pred maziljenjem naj bo vsaj skupno kesanje z odvezo v obliki prošnje, kakor v začetku maše (*Obred* v Obredniku, št. 71), in po prošnjah naj “duhovnik **molče**

položi roke na bolnika” (*Obred* v *Obredniku* št. 74). Ker pa je v *Obredu* polaganje rok skorajda skrito med raznovrstnimi molitvami, ki se vse nanašajo na maziljenje, bi duhovnik, če ne sledi maša, lahko še izmolil, po navodilih koncila in papeža Pavla VI., malo prirejeno glavno prošnjo iz maše za bolnike: »O Bog usmiljenja in vse tolažbe, po tvoji volji je tvoj Sin vzel nase naše bolečine, da bi nam pokazal vrednost trpljenja. Usliši naše prošnje in pridruži nas v trpljenju pri odreševanju sveta s Kristusom, ki s teboj v edinosti s Svetim Duhom živi in kraljuje vekomaj. Amen.«*

* *Obred*, prav tam, št. 259. Če bi slučajno bolnikovi domači ne marali maziljenja, bi bilo dovolj, da duhovnik, potem ko je bolniku razložil visoko vrednost trpljenja pridruženega Kristusovemu trpljenju, iztegne roko nad njim in zmoli navedeno molitev, saj je maziljenje danes samo priprava na pomoč Svetega Duha.

V *Katekizmu katoliške Cerkve* pa je polaganje rok in delovanje Svetega Duha že popolnoma v ospredju (čl. 1519-1522):

»Obhajanje zakramenta obsega v glavnem naslednje prvine: ‘starešine Cerkve’ (Jak 5,14) položijo - v tihoti - roke na bolnike: to je temu zakramentu lastna epikleza; izvršijo maziljenje z oljem, ki ga je, če mogoče, blagoslovil škof.

Učinki tega zakramenta [so]:

Poseben dar Svetega Duha. Prva milost tega zakramenta je milost tolažbe, miru in srčnosti za premagovanje težav, ki so lastne hudi bolezni ali starostni oslabelosti. Ta milost je dar Svetega Duha, ki obnovi zaupanje v Boga in vero vanj ter okrepi bolnika zoper skušnjave hudobnega duha, zoper skušnjave malodušnosti in strahu pred smrtjo (prim. Heb 2, 15). Ta Gospodova pomoč hoče z močjo njegovega Duha privedi bolnika k ozdravljenju duše, pa tudi telesa, če je to Božja volja. Razen tega mu bodo, ‘če je v grehah’, le-ti odpuščeni.

Združenje s Kristusovim trpljenjem. Po milosti tega zakramenta prejme bolnik moč in dar, da se tesneje zedini s Kristusovim trpljenjem; bolnik je na neki način *posvečen* za to, da obrodi sad z upodobitvijo po Kristusovem odrešitvenem trpljenju [...].

Cerkvenostna milost. Bolniki, ki prejmejo ta zakrament, tako da ‘se svobodno zedinjajo s Kristusovim trpljenjem in njegovo smrtjo’, ‘prispevajo svoj delež k blagru Božjega ljudstva’. Ko Cerkev obhaja ta zakrament v občestvu svetih, prosi

za bolnikov blagor. In bolnik s svoje strani z milostjo tega zakramenta prispeva k posvečenju Cerkve in k blagru vseh ljudi, za katere Cerkev trpi in se po Kristusu daruje Bogu Očetu.«

Upajmo, da bodo te besede kmalu zablestele v prenovljenem Obredniku.